

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 114
כסלו תשע"ז

עמוד שהוציאו מהאדמה עם הבטון והעמידוהו מעל פני הקרקע

באחד העירובים שנבדקו בחודש האחרון היה מקום אחד שהבודק הבחין שהעמוד מצופה בבטון, לגובה של קרוב למטר מעל הקרקע. הוא התקרב ובדק, והבין את אשר נעשה. העמוד היה תקוע באדמה עם בטון, ומשום מה הוציאו את כל העמוד עם הבטון, והעמידו אותו כך בלי להכניס לאדמה כלל, ולכן היציקה שהיתה לפני כן בתוך האדמה, נמצאת כעת מעל פני האדמה, בחלק התחתון של העמוד. האחראי שהתלווה לבדיקת העירוב סיפר את הסיבה לכך, כיון שהחוט היה נמוך מידי, והיה נקרע לעיתים תכופות, לכן עשו פתרון כזה כדי שהחוט יהיה יותר גבוה, הביאו מרקטור והוציאו את העמוד עם היציקה שלו, והעמידו אותו בצד ע"י חיבור לברזל כלשהו, באופן שכל העמוד נמצא מעל פני הקרקע. [בדרך כלל העמוד הוא 6 מטר, ומתוך זה יורד כ-80 ס"מ שנכנס בתוך הקרקע. ונשאר 5.20 מטר מעל פני הקרקע, שהגובה הזה מספיק גם למשיאות גדולות. אלא שבמושב נוסעים לפעמים טרקטורים עם כף פתוחה, או מנוף עם זרוע פתוחה, ובמקומות אלו צריך שהחוט יהיה יותר גבוה. ולפי"כ כאן שהוציאו את העמוד החוצה, נדיה גובה של 6 מטר מעל הקרקע].

עמוד מצופה ביציקת בטון נחשב פתחי שימאי

אלא שהבודק עורר בזה שאלה של פתחי שימאי, כיון שהיציקה שנשארה מחוברת מסביב לעמוד, אינה חלקה, אלא יש בה בליטות ושקעים בולטים וניכרים. ובמשנ"ב (סי"ג ש"ג ס"ק ק"י"ג ובשעה"צ ס"ק י"ט) הביא את מחלוקת הפוסקים האם לפסול פתחי שימאי בעירוב, וכתב שלדעת האוסרים אין להשתמש בקרש עץ שיש בו חיפופין, דהיינו בליטות. ונהגים להחמיר כשיטות אלו.

לכן הדין במקרה כזה שצריך לשנות את העמוד, שלא יהיו בו בליטות ושקעים כאלו, שהם ממש דומים לדין אבן נכנסת ואבן יוצאת. ואע"פ שהחלק העליון של העמוד ישר וחלק כדרך עמודי עירוב, אי אפשר להחשיב את העמוד כאילו מתחיל מעל היציקה, שהרי העמוד חייב לעמוד על הקרקע, ועיקר דין מחיצה של העמוד, הוא ב"י טפחים התחתונים הסמוכים לקרקע.

בדיקת גובה עשירים אמה לנרות חנוכה

בשבועות האחרונים התקשרו כמה אברכים המבקשים להשתמש במוקד העירוב ובכלי המדידה המצויים בידו, כדי למדוד את גובה החלון שבביתם מעל פני הרחוב, האם הוא למעלה מעשרים אמה, ואי אפשר להדליק בו את נרות החנוכה. כידוע יש אומרים שבימינו שיש בתים מסביב שגם הם גבוהה, וכלפיהם החלון נמצא בתוך עשירים אמה, זה מועיל שההדלקה בחלון כשרה, משום שיש פרסומי ניסא ע"י ראיית התושבים שמסביב שנמצאים בגובה. אבל יש חולקים ואומרים שהז"ל תקנו להדליק במקום שיש היכר לבני רשות הרבים, ולענין זה לא מועיל שיש היכר לכמה מקומות שהם רשות היחיד דהיינו בתים פרטיים. ורבים מבקשים לצאת ידי האוסרים, או לפחות להדר לצאת ידי כל השיטות, בפרט בחנוכה שהוא זמן של הידור בהדלקה. לפיכך הם רוצים שמוקד העירוב יבוא למדוד כמה גובה החלון שלהם.

והנה לצערנו אין באפשרותנו לבוא להתעסק במדידות אלו, ובכל זאת ניתן כאן כלי פשוט שכל אדם יכול לעשות אותו ולמדוד בו, והוא עונה על רוב המצבים, שאפשר למדוד גם בלי מכשיר ליזר ובלי כלי מדידה מיוחדים. הפתרון הוא לקחת חוט ארוך (לפחות 10 מטר), לקשור לו בקצה אחד דבר קצת כבד, ולשלשל אותו למטה, מהחלון שבו רוצים להדליק את הנרות. אם אין בדרך מרפסות וגגות, משלשלים עד שהדבר הכבד נוגע בקרקע, מסמנים בחוט שבהלון עד כמה ממנו השתלשל, ומעלים אותו בחזרה. לאחר מכן מודדים את אורך החוט מהחפיץ הכבד עד הסימון, ומקבלים את המידה.

לימוד ההלכות לבודקי העירובים בישובים

במערכת בדיקת העירובים בישובים, הגיעו הבודקים ליישוב שיש בו עירוב עם אחראי, והציעו לאחראי שיסתובב איתם להראות להם את העירוב. כבר בתחילת הסיבוב התחיל הבודק להסביר לאחראי את ההלכות של החוטים, כיצד הם משמשים למשקוף, ואשר על כן הם צריכים להיות בצורה ישרה, ומעל שני העמודים. וזו אחת המטרות ביציאה לישובים, ללמד את ההלכות הבסיסיות, שאכן האחראי היה נעדר מהם, ושמה ללמוד אותם והקשיב לכל פרט.

חוט שמשנה זוית מחמת שנתפס בעמוד השמל

האחראי הסכים לבקשתם, ועבר איתם לאורך גבולות העירוב. לפתע הם הגיעו למקום שהחוט שהיה צמוד לעמוד השמל מן הצד. הבודק של מוקד העירוב רצה להעיר לו שזה צורת הפתח מן הצד והיא פסולה, אבל לפני שאמר דבר התקרב לראות מה הסיבה לדבר. כשהתקרב ראה שהחוט אינו מחובר כלל לעמוד החשמל, אלא הוא קשור על העמודים של העירוב כדון, אחד נמצא עשרים מטר לפני עמוד החשמל, והשני עשרים מטר אחרי

חוט שנתפס בעמוד השמל ומשנה זוית

העמוד החשמל, והחוט שעובר מעמוד לעמוד נתקע כביכול בצד של עמוד החשמל, ואינו הולך בקו ישר. והסיבה לכך משום שהאחראי היה צריך לקשור את החוט מחדש, מעמוד לעמוד, והיה קשה לו להיכנס לשדה למקום שהחוט צריך לעבור, לכן במקום להעביר את החוט בדה מאחורי עמוד החשמל בין הקוצים, הוא הלך דרך השביל הראשי, ומשך את החוט לעמוד הבא. וממילא החוט נתפס בצד של עמוד החשמל והוא משנה זוית באמצע, בשיעור שניכר ובולט, עד כדי שנראה כמו שני חוטים שונים, שאינם מעל העמוד. מיד כשהבודק התקרב למקום, האחראי אמר מעצמו שיש כאן בעיה שהחוט אינו ישר. הבודק שיבח אותו ושמוח מאוד, שכ"כ מהר הוא תפס את היסוד ההלכתי של החוטים של העירוב.

והנה המשנ"ב (סו"ס ש"ב) הביא מחלוקת אחרונים לגבי חוט מתנדנד, האם הוא נפסל מחמת שבשעת הרוח יוצא האמצע של החוט מבין העמודים, מדין מחיצה שאינה עומדת ברוח. והחזו"א פוסל מחמת זה. אבל במקרה שלנו שהחוט נתפס בעמוד החשמל, וכל הזמן הוא יוצא מבין העמודים, הרי זה פסול גם למקילים הנ"ל, שהקילו רק מחמת שברוב הזמן החוט ישר. כמו כן יש אומרים דבר נוסף, שעצם שינוי הזוית פוסל את המשקוף, אפילו באופן שאינו יוצא מבין העמודים, כגון שהחוט נתפס כלפי מטה, [או כלפי מעלה כשאינו עשוי ככיפה], כיון שהחוט צריך להיות דבר אחד ארוך מעמוד לעמוד ואכמ"ל. ולכן במקרה הזה שהחוט נתפס באמצע בעמוד חשמל, הרי הוא נפסל.

האחראי לקח את הדברים לתשומת ליבו, ובקש שנערך רשימה של כל הדברים שהיו צריכים לשנות, ומיד באותו שבוע עבד לתקנם. וזה אחת מן הדוגמאות, שהאחראי מסור ומשקיע, ואם היה יודע את ההלכה, היה נכנס בין הקוצים וקושר את החוט בצורה הנכונה, אלא שהיה חסר לו את ידיעת ההלכה. ואף אדם שמברר על העירוב, לא יכול לדעת על הבעיות מסוג זה, מספיק שנמצא דבר אחד כזה בקצה הישוב, והעירוב כולו אינו כשר. לכן אי אפשר לסמוך על עירוב, אלא אם נבדק ביסודיות ע"י המומחים הבקיאים בפרטי ההלכות ובפרקטיקה, ויודעים שהאחראי יודע את ההלכות. וכן מי שיכול לעודד עוד יישובים לקרוא לבודק מומחה, תבוא עליו הברכה.

לכביסה ולאכילה וכדומה. ומטעם זה סובר החזו"א שגם לענין חנוכה אין החצר נחשבת כחצר של חז"ל שאמרו להדליק בה. וע"ע מש"כ בזה בגליונות הנ"ל.

מתוך השאלות בענינים אלו, נביא כאן שאלה אחת שהרבנים הסכימו שיש מה לדון בה. הדין בנרות חנוכה שצריך להעמידם בטפח הסמוך לפתח. והנה בצוה"פ הנהוג בעירובים, עושים לחי רחב 30 ס"מ, ומעליו חוט דק, יוצא שעמודי המשקוף רחבים מעבר למשקוף [שהוא החוט] טפח וחצי לכל צד, נשאלת השאלה מהו הטפח הסמוך לפתח, האם טפח הסמוך לחי, או דוקא הסמוך למשקוף, שא"כ המקום של ההדלקה הוא בתוך הלחיים, ולא מן החוץ ללחיים, שזה כבר רחוק מהפתח.

יסוד השאלה היא היכן הדין של צוה"פ במקרה כזה. והנה כתב החזו"א (סי' ס"ז ס"ק כ"ד) לגבי הדין של השתמשות בין הלחיים, שבצוה"פ שלנו שהמשקוף הוא חוט דק, והלחיים רחבים הרבה, הדין של צוה"פ הוא רק תחת החוט [כי רק שם יש משקוף ועמודים], וכל מה שמהחוט ולפנים, הרי הוא בתוך רה"י גמורה. ולפ"ז גם לענין ההדלקה נרות חנוכה, לכא"ו ברור שהפתח [אם צריך צוה"פ] הוא רק במקום שבו החוט, והטפח הסמוך לחוט בלבד, הוא טפח הסמוך לפתח, ולא כל טפח הסמוך לחי.

אמנם מוצאנו דין מסוים שנאמר על תחילת הלחי, שכידוע דעת החזו"א בכמה מקומות שהלחי [העמוד של צוה"פ] צריך לסתום מקצת מהפתח, והדין הזה מתקיים בתחילת הלחי, ואין עוד סתימה באמצע הלחי, ולפ"ז נראה שמו"מ כל דין פתח על כל הלחי. [ועוד יש שדנו מדברי האבני נור שסובר שגם בצוה"פ תחילת הלחי סותם דלא כחזו"א, אמנם האבני נור במק"א סתר דבריו וכתב כחזו"א, ואכמ"ל]. העברנו את השאלה לאחר מרבני העירובים, ואמר שנראה לו לפסוק ע"פ החזו"א הנ"ל שצריך להדליק בטפח הסמוך לחוט, אמנם אינו יכול לסתור מי שיאמר שמועיל גם בטפח הסמוך לחי.

דין זה נוגע גם בקיר רחב, שהמשקוף נמצא בחלק הפנימי שלו, ויש לדון אם אפשר להדליק סמוך לקצה הקיר. אמנם במקרים אלו לפעמים גם הקיר עשוי כצורת פתח.

מקום המזווה בלחי רחב והמשקוף הוא חוט דק

לפי הדין הנ"ל יש לדון גם בענין מקום המזווה. שבסוג שערב היו בודקי מוקד העירוב באחת הישיבות בדרום, ושם הקפידו לעשות מזווות בכל הפתחים של העירוב, ולכן עשו מזווות על הלחיים, שהם העמודים של מזוות הפתח. במקרה כזה שמזוות הפתח נמוכה, קובעים את המזווה למעלה בראש הלחי, כי אפשר לקבוע אותה בתחילת שליש העליון של הפתח, שהרי אין בגובה הזה מזוות הפתח, דהיינו לחי. [אמנם יש לדון אם צריך להקפיד שהמזווה לא תהיה בטפח העליון של הלחי, כמ"ש בהלכות מזווה, או שמה הטפח הזה נמדד לפי חלל הפתח, דהיינו שלא יהיה בטפח הסמוך לחוט, וכאשר הלחי נמוך מהחוט אפשר לשים את המזווה בראשו ממש, וצ"ע].

מזווה על לחי של עירוב, בחלק העליון

והנה כאמור הלחי רחב כ-30 ס"מ, והחוט עובר עליו באמצע ברוחב חצי ס"מ בלבד, וא"כ אם יקבע את המזווה בצד הפנימי בתחילת הלחי [שכך הדין לכתחילה בשאר פתחים], הרי בכזה המזווה לא תהיה בפתח כלל, כי תחילת הלחי אינו פתח, אלא צריך שהמזווה תהיה מכוונת מתחת החוט, שהוא המקום שיש לו דין צורת הפתח, שיש מעליו משקוף, כמבואר בחזו"א. אמנם אי אפשר שכל המזווה תיכנס בעובי החוט, ובפרט כשקובע את המזווה באלכסון כמנהג הרמ"א, מ"מ כיון שמקצת מונעה מתחת החוט, הרי היא קבועה בפתח, ואין חסרון במה שבולטת לחוץ. ועיין בזה.

**ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק**

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

[מומלץ שלא למדוד מטר ועוד מטר, כי אז המידה אינה מדויקת כשמפסיקים וחוזרים ומודדים, אלא למדוד לדוגמא את אורך הבית [בחדר גדול או בפרוודור ישר בלבד], ולפ"ז למדוד את החוט ביחס למידת החדר].

במקרה שיש מתחת החלון גג או מרפסת, מנסים למדוד באלכסון בהשערה, ואח"כ יש בעיה שמתפקים אם ההשערה נמוכה, ונשארים בספקות. לכן כדאי למדוד ישר ובשני שלבים. א. מהחלון עד לגג או למרפסת בצורה ישרה. ב. מקצה הגג והמרפסת לקרקע בצורה ישרה. וכיון שהמרפסת ישרה והגג כמעט ישר, מקבלים מידה נמוכה.

במקרה שהחצר נמוכה מהרחוב, וכלפי דין ההדלקה מספיק שהחלון בתוך עשרים אמה לרחוב, יש למדוד בשלב ראשון ישר עד הקרקע של החצר, ואח"כ מהרחוב עד קרקע החצר ולמעט אותו מהחשבון. במקרה שהחצר אינה ישרה, יש בעיה ששוב נכנסים להשערות. יש פתרון להחזיק קרש ארוך עם פלס, ולשלשל ממנו את החוט. או למדוד לפ"ז איזה מקום אחר נמצא בגובה שווה, שממנו ניתן למדוד לחצר. [במדידה זו ניתן להשתמש במטר (סרט מידה), כיון שמדובר במדידה קטנה].

השיעורים השונים במידת עשרים אמה בזמנינו

לאחר שאנו יודעים כיצד למדוד, אנו צריכים לדעת מהי המידה של עשרים אמה במידות של זמנינו. והנה כידוע נחלקו האחרונים בשיעור האמה, לשיעור חזו"א מידת הטפח היא 9.6 ס"מ, ולפ"ז עשרים אמה הם 11.52 מטר. [ובמקומות שהמידה הגדולה היא להחמיר, מודדים 9.8 לטפח]. ולשיעור הגר"ח נאה מידת הטפח היא 8 ס"מ, ולפ"ז עשרים אמה הם 9.60 מטר. ולפי השיעור החדש (ע"פ הדרהם של הרמב"ם) הטפח הוא כ-7.5 ס"מ, לפ"ז עשרים אמה הם 9.10 מטר.

באופן שרואים במדידה ראשונית, שהגובה אינו קרוב לאחד מהשיעורים, אין צורך לדקדק יותר מיד. ובמקרה שהגובה קרוב יותר, מודדים יותר במדויק.

חישבו כ' אמה מקטע מסוים של רחוב מרוחק

באחת מהשאלות שהגיעו למוקד העירוב, היה מקרה של בנין גבוה, שלפניו היה רחוב שעולה במעלה ההר, ואינו ישר. והאברך שגר שם מדד את הגובה מחלון ביתו, וגילה שכלפי המקום שהרחוב מתחת החלון הוא גבוה יותר מכ' אמות, אבל אם נמדוד כלפי המשך הרחוב שהרחוב עולה כמה מטרים, יוצא שהחלון שלו בתוך כ' אמה, נשאלת השאלה האם צריך למדוד דוקא מהרחוב שמתחת החלון, או שמה אפשר גם להתחשב ברחוב שנמצא במרחק כלשהו, ואם כן עד איזה מרחק אפשר לומר שהנרות ניכרים למי שהולך ברחוב ההוא.

האברך שאל את אחד מגדולי הרבנים, ואמר לו שאפשר להתחשב עד מרחק של כדי ראיית העין נר בלילה, ומבואר בגמ' שהוא שיעור "ריס". שיעור זה הוא רס"ו אמה, ולפיכך פנה האברך למוקד, לשאול כיצד יכול למדוד את המרחק הזה בקו אווירי מהחלון שבביתו, שמדובר במרחק של יותר ממאה מטר. המוקד מסר לו מכשיר לזר יקר ומיוחד, שמודד עד מאה וחמישים מטר [ומשמש למוקד העירוב למדידת חיבור בתים בקמ"א אמה, לצורך מדידת התחום של שבת]. לאחר מכן הוא עשה את החשבון כמה הם רס"ו אמה לחומרא לשיעורים הקטנים [127.7 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 121 מטר לשיעור החדש ע"פ הרמב"ם], האברך מדד עם המכשיר, ויצא לו שמרחק של כמאה מטר, שהוא לכל הדעות פחות מרס"ו אמה, הרחוב כבר מספיק גבוה, בכדי שהחלון נמצא בתוך גובה כ' אמה. וא"כ הוא יכול להדליק בו נרות חנוכה, למרות שמהרחוב שתחתיו יש יותר מכ' אמה, משום שיש בו פרסומי ניסא לאנשים שהולכים ברחוב במרחק מאה מטר [מאתיים אמה] וכלפיהם הרי החלון בתוך כ' אמה.

מקום ההדלקה בטפח הסמוך לחוט של הפתח או אפילו ללחי

בימי החנוכה רבים מתעסקים בעשיית צורת הפתח לפתחי החצרות, לפי השיטות שגם בזמנינו מקום ההדלקה הוא בפתח החצר, ונחלקו גדולי הדורות האם צריך שיהיה פתח עם דיני צורת הפתח, או מספיק מקום שהוא כניסה לחצר. ולכן רבים שואלים על דיני צורת הפתח. וכבר הזכרנו את הענין בגליונות אלו בשנים קודמות (ראה גליונות 73, 34). והתבאר שם שיסוד המחלוקת של החזו"א האם בזמנינו אפשר להדליק בפתח החצר, נאמר גם לגבי עירובין, כביאור דברי הרמ"א (סי' שס"ג סכ"ו) שבזמנינו אין דין מבואות, אלא הכל כמו הצירות, כי אין ברחובות שתי חצרות שבכל חצר שני בתים. ונתקשו האחרונים בדבריו לפי המציאות שבזמנינו, [שיש בתים משותפים והם כחצרות למבוי], וביאר החזו"א (או"ח סי' ס"ה ס"ק נ"ב) שהחצרות בזמנינו אינם מוגדרים כחצרות, משום שאינם דומים בתשמישיהם למה שהיו משמשים בזמן חז"ל

